

Maria Magdalena

KROGPREDIKAN DEN 16 JANUARI 2005 PÅ KRÖGERS

Maria har valt det som är bäst och det ska inte tas ifrån henne.

Lukas evangelium 10:26

Maria Magdalena står det inte särskilt mycket om i Nya testamentet. Alltså blir det möjligt att brodera ut berättelserna. De mest fantasifulla har gett underlaget till Dan Browns bok Da Vinci-koden även om Brown tonat ner en hel del av det som står i de böcker där han hämtat idén till sin intrig; de författare som nu stämt Brown för plagiat! En författare får hitta på – för Browns bok är ett påhitt även om en hel del av bokens läsare inte riktigt förstått det. Men då finns det också anledning att föra tillbaka berättelsen till den Maria Magdalena som Kyrkan gläder sig åt. Och det ska jag säga inledningsvis: Det finns gånger när jag tyckt att den grå teologin varit väldigt rationell, nästan vetenskapligt trist. Den framställer sammanhang men livet saknas. När jag under årens lopp läst de fantasifulla böckerna om Jesus, tempelskatter, tempelriddare och Maria Magdalena har jag blivit alltmer förtjust i det gråa – det intellektuellt hederliga arbetet för att komplicera, inte gissa, spekulera eller fantisera utan skaffa belägg, föra samtalet med människor genom alla tider och se att den kristna tron också bildar en intellektuell gemenskap. Folk tror inte därför att de är dumma i huvudet. De tror därför att de förstår. Så har det alltid varit, ända från början!

Berättelsen om Maria från Magdala blir inte heltäckande. Skälet är uppenbart: Nya testamentet berättar om Jesus – och ändå inte allt vad han gjorde och sa. (Johannesevangeliet 20:30-31) Maria var syster till Marta och Lasaros och bodde i Betania, en by några kilometer utanför Jerusalem. I den byn fanns många esseer, det vet vi. Och esseerna hörde samman med ett kloster i Qumran som hade en gemenskap på Sionsberget. Bokrullarna från Qumran hittades under perioden 1949-1954 och efterhand har vi fått mer kunskap om esseerna och förstått mer om deras livsform. Antagligen var syskonen i Betania esseer – för i judendomen var det viktigt att gifta sig men inte så för esseerna. Den gamla traditionen berättar att familjen hade egendomar i Galiléen. Magdala var den berömda fiskehamnen där fisk från Gennesarets sjö landades för insaltning och vidare export till Rom.

I Kyrkans tradition har Maria Magdalena identifierats som prostituerad. Det är kyrkofadern Augustinus som skriver om detta – med slutsatsen att om Jesus nu tyckte om henne så fanns det hopp för honom också. Han var, om man säger så, inte sexuellt oerfaren. Påven Gregorius den Store för denna tradition vidare. Det bibliska underlaget är detta: Augustinus uppfattar att Maria är samma kvinna som synderskan som kommer till fari-séen Simons hus i Betania och väter Jesu fötter med sina tårar och smörjer honom med den dyrbara nardusoljan. (Lukas evangelium 7:36-50, Johannes evangelium 12:1-11) Men – och det är min tanke – tänk om Maria inte var prostituerad utan – hora. Hora i den mening ordet har i en svensk skolkorridor; en fri tjeje som bryter mot normen. För det gör Maria. När Jesus gästar hemmet i Betania så gör Marta vad hon ska – hon börjar fixa mat åt alla karlar som samlats. Men Maria sätter sig vid Jesu fötter tillsammans med karlarna – och det är så opassande att det begriper inte vi förrän vi fått möta Mellanösterns kultur på nytt i vårt land och fått en ny sorts svordomar – de könsrelaterade när man just skriker ”hora” efter tjejer som bryter mot den gamla normen genom att klä sig eller uppträda på annat sätt.

Lasaros, hennes bror, dog. Då gråter bara Maria och är handlingsför-lamad medan hennes syster Marta både kan föra kloka resonemang och kriti-sera Jesus. Jesus gråter också och ropar till Lasaros, som legat i graven fyra dagar: ”Kom ut!” Och han kommer ut, iförd svepningen. Det får som konsekvens att folk tror på Jesus och myndigheterna beslutar att nu måste inte bara Jesus utan också Lasaros dö. (Johannes evangelium 11 och 12:10-11)

När Jesus uppstått är det Maria Magdalena som går till graven. Berättel-serna spretar lite – som ögonvittnesskildringar brukar göra men i sak är de inte så komplicerade att förstå. Hon missförstår situationen – för hon hade förstås inte räknat med att Jesus skulle vara levande. Hon var ju där för att ta hand om den döda kroppen, hon och ett par namngivna kvinnor till. Det är på ett sätt en rätt lustig situation. Någon som hon tror är trädgårdsmäs-taren eller föreståndaren för begravningsplatsen frågar varför hon gråter och vem hon letar efter. Hon berättar om problemet. ”De har flyttat bort min herre och jag vet inte var de har lagt honom.” Så kommer det: Jesus sa till henne; ”Maria”. Hon vände sig om och sade till honom: ”Rabbouni” (det är hebreiska och betyder mästare). Därefter kommer den fortsatta förvir-ringen när Maria berättar för lärjungarna att hon uppstått. Och nu vet ni att kvinnor inte hade rättskapacitet – de var inte vittnesgilla i domstolarna. Så mycket mer värt att lägga märke till att deras berättelser ändå får plats i den kristna Kyrkans heliga texter. De spelar roll därför att människor tror

deras berättelse trots att den inte accepteras av formella juridiska skäl. (Johannes evangelium kap 20)

Nu står det var och en fritt att försöka bedöma läget. Min version är denna: Lasaros var hotad till livet. Vad kunde då de tre syskonen göra? Ekonomi hade de att kunna ta sig till en mer skyddad plats – nämligen i närheten av någon judisk bosättning kring Medelhavet. Frankrike eller Spanien är möjliga platser och jag tror traditionen att de seglade till södra Frankrike är tillförlitlig. Så kom efterhand, jag följer traditionen, Lasaros till Lyon, Marta till Tarascon och Maria till Sainte Beaum och Saint Maximine. Vi vet ju att havet binder samman länderna för det går att segla till Frankrike från Palestina på en vecka eller knappt det. Flykten var nödvändig. Alternativet var att Lasaros skulle röjas ur vägen. Men då fanns syskonen inte kvar i det som blev en kristen församling i Jerusalem. De försvinner ur det bibliska materialet. Alla förstår att det nu blir möjligt att fabulera rätt fritt om Maria.

Det var i mitten av 1980-talet jag började läsa böcker från det som kallas ”den stora europeiska, heretiska traditionen”. Det var berättelser av typen Jesus blev visserligen illa åtgången – alternativt att han hade en bror som blev avrättad – men illa tilltygad som han var fick han vård av Maria, som han gifte sig med sedan de flytt till Spanien och där fick de barn. Släkten Sinclair är ättlingar till Jesus liksom kungafamiljen Platagenet. Frankrikes monarki ska under 1900-talet upprättas med en ättling till Jesus och Maria Magdalena. Rennes-le-Chateau och dess mystiske kyrkoherde spelade någon roll, oklart vilken, i detta sammanhang. Först på senare tid har jag förstått att brödrskapet Le Prieuré de Sion, som framträder med sådana anspråk, bildades på 1950-talet, tydligen av en känd mytoman som också lyckades placera en del av sina dokument i det franska nationalarkivet!

Till detta kom de gnostiska evangelierna – Tomasevangeliet, Filippos-evangeliet och en del andra. Att det var Bertil Gärtner som först översatte Tomasevangeliet, och att han likväl inte omprövade sin kristna tron, kan man notera. Hans slutsats var att när man läser den sortens texter så avviker de markant från det Kyrkan uppfattade vara helig skrift. När gnostikerna – och deras trossystem kunde se ut på lite olika sätt – förde fram sin förkunnelse så var det grundläggande att de hade en insikt, gnosis, som de fått på hemliga vägar och som var en annan än Kyrkans – finare, förstås. Esseerna hade också en sådan lära som inte anförtröddes vem som helst.

Jag förstår att Kyrkan med särskild omsorg sparar ett Jesusord som svar på hemlighetsmakeriet: Det ni hör viskas i öronen ska ni predika på taken.

Och nu kommer gnosticismen tillbaka – inte minst genom Carl Jungs psykologi. Hur det gick till kan jag inte reda ut men det fanns något som tilltalade honom hos gnostikerna. Kan det vara så enkelt att vi människor är skapade religiösa men har det svårare med att bli lärjungar och följa med Jesus? Lärjungaskapet kostar på medan en mängd religion och en massa religiösa uttrycksmedel – stearinljus, inte minst! – gör livet lite mysigare. Den esoteriska kunskapen, riddarideal och hövskhet men också underliga riter och ett hopkok av skilda religioner uppskattades under upplysningstiden och har kallats för ”upplysningstidens romantik”. Frimureriet uppkommer som en slags reaktion mot det förnuftsstyrda upplysningssidalet.

Maria Magdalena blir användbar för hon kan modelleras på många sätt. Jag läste en bok där hon plötsligt kom från Etiopien, hon var svart och vacker, fick barn med Jesus och var porträtterad på da Vincis nattvardstavla. Hon var prästinna – fast inte kristen – och hörde samman med Johannes Döparen på något sätt. Hennes sexpyssel med Jesus var för den delen något sakramentalt eftersom hon var prästinna i en egyptisk kult. Det var förresten hos den författaren som lärjungarna förklaras vara homoerotiska knullkompisar fast med ett enda undantag var inte Jesus sådan. Han hade dock gjort en sådan erotisk erfarenhet med älsklingslärjungen Johannes en natt i Getsemane. Kan en författare fritt plocka material från 3500 år så kan man visst få ihop något som passar ens fördomar och som till dels passar in i samtidens fördomar – men jag noterar vad Dan Brown undvikit att använda just detta i sin berättelse!

Min hållning är en annan. Och jag har läst bakgrundsböckerna med en blandning av löje och häpnad. Tokdårar kan härja fritt när den teologiska allmänbildningen är svag. Jag säger:

Man kan veta. Om man vill veta.

Det är en enda händelse som gör att vi fortfarande talar om Jesus. Det är uppståndelsen. Och har han inte uppstått är er tro meningslös, säger aposteln Paulus. Utifrån denna omtumlande erfarenhet nystas hela sammanhanget upp – undren, predikningarna, polemiken.

Maria Magdalena kan enklast förstås som den fromma kvinnan som först av alla förstår men som måste lämna landet med sin familj, det vill säga sina

syskon. Den kristna tron fördes fort ut över hela Medelhavsregionen, sannolikt snabbare än vi förstått.

Kyrkan är en intellektuell gemenskap – också! Katedralskolor och universitet har kommit till därför att Kyrkan behövde dem. Och apostlarna var inte helt enkelt olärda, enkla människor. De visste mycket och efterhand kunde de föra komplicerade teologiska resonemang. Det gick inte bara att hitta på – för de kristna hade instruerats redan av apostlarna att vara kritiska, att pröva allt och behålla det som var gott.

De två systrarna har genom Kyrkans historia fått bli modeller. Maria för det kontemplativa livet – i bön, meditation och umgängelse med Jesus. Marta har blivit modell för det aktiva livet – för hon var rejäl och ansvarstagande. Och det kontemplativa livet och det aktiva hör samman – som två systrar. Då är Maria Magdalena viktig för oss för hon pekar på det kristna livets innersida och vi behöver stillhet för att växa som människor. Stillhet och tystnad är, läste jag i Svenska Dagbladet, friskvård, inte bara aktiviteten. Och på sitt sätt är det ett konstaterande som påminner om de två systrarna, den kontemplativa och den aktiva. Slutsatsen? Glädje över Maria Magdalena, uppståndelsens vittne och visst nöje över det fantasifulla, de som tar en gestalt i Bibeln och så fritt tecknar eller skriver en spänningsfylld roman. Man får verkligen göra det. Men man måste också skilja mellan fantasi och verklighet. Och Kyrkan med hennes berättelse är något annat än fantasi. Det är handfast, andlig verklighet som tar gestalt mitt ibland oss. Det var ju det vi firade när vi firade jul.

En mycket personlig reflektion

När vi firade julen 2004 kom tsunamivågen över Sydostasien och en del av Afrikas kuster.

Sådana vågor har slagit sönder stora civilisationer tidigare. Det var den som drabbade Lissabon den 1 november 1755.

För min del har jag överraskats av bibelläsningar, psaltarpsalmer och vanliga psalmer under julens gudstjänster för i varje gudstjänst har jag fått ord för och perspektiv på människans liv när livet är på väldigt mycket allvar.

Det borde väl en präst veta att man får.

Och det visste jag kanske. Men det hindrade inte att jag överraskades av att ha en samtalspartner i den vanliga svenska högmässan.

Jag inser att det är välgörande.

Brödkaka

I den varma och mörka ungerska sommarnatten samlades vi till måltid.

Kvällsvinden över pustan var behaglig och dagens alla intryck smälte samman

till en skön känsla. Det mörka röda vinet, Egri förstås, och den smäktande folkliga violinmusiken gjorde sitt till men brödet var fantastiskt gott. Jag rådbråkade min ungerska och pekade på brödet. ”Nagy”, sa jag med rätt uttal: Nåddj. Det betyder stor. För brödkakan var stor. Och god.

Här är receptet:

Ingredienser

50 gram jäst

7,5 dl vatten

1 msk salt (fast jag tar lite mer, det är ohälsosamt men gott)

1,2 kg vetemjöl – det är ungefär 2 liter

Jag smular jästen i det fingervarma vattnet, häller i saltet och mjölet och blandar det hela. Så får degen jäsa i 1 ½ till 2 timmar.

Sedan knådar jag mycket och lägger degen på ett bakplåtspapper på en bakplåt. Degen jäser i 45 minuter och under tiden har jag satt ugnen på 225°. Jag snittar brödet elegant med min vassa kniv och gräddar i 10 minuter i 225° och därefter i 60 min i 200°.

Jag penslar brödet med (saltat) vatten och så får brödet stå 10-15 minuter i eftervärmen och sedan svalna på galler.

Om män och bakning:

Jag hade bakat något till förmiddagsfikat i Två Systrars kapell i Kalmar. Distriktssköterskan kom in, uppfattade vad samtalet handlade om och sa: ”Det måste vara en man som bakat eftersom alla pratar om det.”

Där satt den. Klockrent.